

Erosió, transvasament, regressió del riu, especulació urbanística...

El Delta de l'Ebre, un jove amb problemes

Al segle passat la terra dèltica de l'Ebre encara no s'havia acabat de formar i ara ja comença a morir, potser. La zona humida més important dels Països Catalans afronta el futur amb la incògnita de la regressió, la crisi agrícola i la pressió urbanística.

El Delta de l'Ebre és una terra jove. Al segle passat alguns punts del Delta, com la península del Fangar, no estaven totalment formats, encara que avui uns altres, com l'illa de Buda, ja presenten una notable erosió. Aquesta formació geològica de 320 km² és la zona humida de més vàlua biològica de la Mediterrània Occidental i el segon hàbitat aquàtic més important de la Península Ibèrica, després del de Donana.

Tot i la seua importància ecològica, el Delta de l'Ebre no ha estat fins ara una terra aviciada per les autoritats. El projecte de transvasament de les aigües del riu cap al País Valencià i l'àrea de Barcelona podria agreujar la situació actual. Abans de tirar endavant el projecte de transvasament, que tindria un immens cost social, per la seua impopularitat, les autoritats es-

tarien disposades a emprendre altres accions per compensar les Terres de l'Ebre. En primer lloc, l'aprovació del projecte de fer navegable el tram del riu que va de Riba-roja a la desembocadura, amb la intenció de potenciar turísticament i comercialment els pobles que toquen al riu. En aquest mateix sentit podria encaminar-se l'avantprojecte de llei per a crear l'Institut de Desenvolupament de les Terres de l'Ebre, que al febrer el consell executiu enviarà al Parlament.

En segon lloc també hi ha hagut propostes per a engegar obres que eviten la regressió del riu. Tant el projecte d'alimentació artificial d'arena a les zones amb problemes d'erosió com la construcció d'espigons podrien costar entre 6.000 i 8.000 milions de pessetes.

El Delta ja no creix perquè les preses de Flix, Riba-roja i Mequinensa retenen qua-

si la totalitat dels llims que el riu aportava. Els habitants del Delta són encara més susceptibles al transvasament ara que el cultiu de l'arròs es troba en un moment de crisi. Els ajuntaments de la zona creuen que una alternativa de l'agricultura podria ser el turisme i promouen projectes urbanístics per a fomentar un turisme de residència, que rarament hi acudirà si el Delta perd l'especificitat del seu paisatge, original i canviant.

L'ARRÒS, UN FUTUR INCERT

L'estacionalitat de les aigües del Delta —dolces a la primavera i a l'estiu, quan els camps d'arròs estan inundats, i salades a l'hivern, quan l'aigua de la mar entra pels canals de rec secs— ha dut a la diversificació de la fauna. Abans de la colonització agrícola, el Delta era un punt important de

cria d'ocells marins, però amb la introducció de l'arròs, a final del segle XIX i principis del XX, la zona ha donat lloc a una diversitat ornitològica major. "Si no fos pels arrossars, no hi hauria una riquesa biològica tan important com la que hi ha. El conreu aquàtic dóna lloc a basses temporals que serveixen d'aliment per a molts ocells durant tot l'any" -diu Toni Espanya, biòleg del Parc Natural del Delta-.

L'arròs s'adapta bé a les aigües en terra salina. Conrear arròs es planteja gairebé com una exigència del subsòl, pobre i salí. El cultiu pot mantenir a ratlla el nivell de salinitat a les terres deltaïques, una mena de necessitat ecològica si no es vol salinitzar el Delta.

Toni Espanya diu que, a la llarga tothom s'adonarà que, amb l'actual política agrària de la Comunitat Europea, "els únics cultius que se salvaran seran els que es facen al voltant d'espais naturals protegits, que potser seran subvencionats per a mantenir la riquesa biològica del territori".

Sembla que cada volta el futur de l'arròs del Delta de l'Ebre com a cultiu rendible és més negre, ja que l'arròs importat d'Indonèsia i altres llocs és més barat.

Per Anastasi Pérez, enginyer industrial i professor d'Organització Industrial a l'Escola d'Enginyers de la UPC, "l'arròs del Delta s'acabarà en 15 o 20 anys, ja que té un problema de productivitat i de rendibilitat. Els pagesos de la zona són conservadors, generalment fatalistes, i amb dificultats per a associar-se i emprendre iniciati-

ves col·lectives. El minifundisme també és un problema difícil de resoldre; atès el valor sentimental que allí té la terra, els amos no se'n volen desprendre".

Segons Pérez, els cultius d'horta són una bona alternativa, que reclama grans inversions, per la dinamització del sector pagès del Delta, una zona de caràcter tancat i tradicionalment aïllada.

En canvi a les cambres arrosseres, com la d'Amposta, no veuen alternatives a l'arròs i miren amb prudència aquest moment d'*impasse*. La inseguretat obliga a no fer valoracions, tot i que afirmen que les perspectives de la collita d'enguany es mantenen en una línia de normalitat. La collita ha estat lleugerament més elevada que no la de l'any passat i esperen un manteniment de les exportacions, que voregen el 13% del total de vendes.

EL PERILL DEL TURISME DE RESIDÈNCIA

L'any passat van passar pels centres d'informació del Parc Natural del Delta de l'Ebre unes 100.000 persones, encara que es calcula que aquesta xifra representa únicament un 10% de tots els visitants. Cada any passen pel Delta un milió i mig de persones, el 80% de les quals són turistes de Barcelona que aprofiten les vacances i els ponts per anar-hi, atrets per un paisatge diferent de la resta del territori dels Països Catalans.

Els ajuntaments del Delta volen poten-

ciar-hi el turisme, com una sortida més d'una zona deprimida econòmicament. Actualment quatre projectes urbanístics podrien posar en perill l'estabilitat del sistema biològic. Un d'ells és la urbanització de la platja de la Marquesa, que promou Perspectives Courrèges, una immobiliària francesa amb participació de capital japonès i català, que hi vol construir 4.000 habitatges, una marina interior amb amarradors per a 3.000 embarcacions esportives i 1.000 places hoteleres.

L'Ajuntament d'Amposta ha presentat a la Comissió d'Urbanisme de la Generalitat de Catalunya a Tarragona un projecte de camp de golf amb 200 xalets, al costat de la llacuna de la Tancada, just on hi ha el punt més important de la Península Ibèrica de cria de la perdiu de mar. La construcció d'un port esportiu amb 200 amarradors davant l'illa de Buda, a la desembocadura del riu, i l'ampliació de les piscifactories Aquadelt completen el panorama de la pressió urbanística al Delta, pressió que va contra els interessos d'un turisme que pot funcionar, un turisme d'escapada, de poca qualitat, que necessita més oferta de serveis als pobles de la zona, però no *bungalows*.

GESTIONAR BÉ EL DELTA

A més de la pressió urbanística, el jove Delta ha d'afrontar el problema de les aigües residuals, dels adobs químics i pesticides que maten la vegetació de les llacu-

nes i n'impedeixen la reoxigenació. El territori del Delta té també un problema de gestió. Un 50% de la superfície del Parc Natural és de propietat privada, com ara l'illa de Sapinya, la llacuna de la Platjola o la de l'Alfacada.

Pels membres d'ACTE (Associació Conservacionista de les Terres de l'Ebre) "els propietaris vindrien, si els fessin una bona oferta, i és impossible gestionar bé el Delta si tot ell no és Parc Natural. Els parcs naturals han donat molts maldecaps a la Generalitat. Pensar que la Generalitat de Catalunya fa una política conservacionista és una ingenuïtat".

En aquest sentit el Departament de Medi Ambient ha comprat per primera vegada una zona privada inclosa en el Parc Natural. Es tracta d'una part de l'illa de Buda, una de les zones del Parc amb més interès natural. La Generalitat ha comprat a un dels copropietaris de l'illa unes 600 hectàrees de terreny, pagades a 400.000 pessetes cadascuna. La resta dels propietaris poden vendre durant aquest any 93, però si no accedeixen a fer-ho, acabaran sent expropiats.

El Parc Natural del Delta de l'Ebre depèn de la Conselleria d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya. A les zones on s'ha declarat un parc natural es pretén conservar el paisatge i alhora mantenir-hi les activitats econòmiques tradicionals. Per això les zones que ara són Parc Natural haurien de ser reserves integrals d'estricta protecció. Un pla d'inversions a llarg termini d'uns 3.000 milions de pessetes podria posar tot el Parc en mans públiques.

Una quarta part dels terrenys del Delta són afectats per la declaració de Parc Natural del 1983, que cataloga com a llocs d'interès natural les zones humides del Delta. Segons Toni Espanya, bibliotecari responsable de l'àrea d'educació ambiental del Parc, "va ser una creació accidentada, gràcies a la mobilització popular del poble de Deltebre, ja que el propietari de la llacuna del Canal Vell havia començat a dessecar-la". Com que és una zona profundament humanitzada i de pes agrícola, la declaració de Parc Natural va provocar en principi pors i reticències, ara més o menys vençudes. Per a assegurar l'eficiència de l'organització del Parc cal superar les mancances que provocà l'escassa planificació del seu origen.

LA TASCA DEL PARC NATURAL

La feina del Parc Natural, que ara té 25 persones en plantilla, es distribueix en àre-

Delta obert o tancat: ¿regressió o distribució?

El tema de la possible regressió del Delta crea una gran polèmica i enfronta diversos sectors. Per uns el sistema deltaic és un sistema tancat, que no perd sediments. Això significa que, tot i la quasi nul·la aportació de llims i arenes del riu, el Delta no està en regressió, només canvia de forma. Com que el mar domina la situació, els sediments es redistribueixen cap als extrems del Delta, per a adoptar una forma arrodonida i oferir la màxima

superfície de resistència a l'onatge.

Uns altres opinen que el Delta de l'Ebre és un sistema obert, ja que els sediments, com els nodridors que fan de la zona un lloc ric en pesca, es distribueixen pel litoral que toca al Delta. Això significa que la disminució de sediments implica la regressió del Delta, erosionat per les ones. Segons Àlvar Arasa, "la teoria del tancament, que necessita obres d'enginyeria per a solucionar el canvi morfològic, és una excusa per a crear una indústria del medi ambient. Jo, el Delta, el deixaria tranquil". En canvi altres, com l'enginyer Anastasi Pérez, creuen que "només obres d'infraestructura a l'estil holandès poden salvar el Delta. Si en 60 anys el Delta de l'Ebre ha retrocedit cinc quilòmetres, no cal saber comptar gaire per a veure que en 150 anys el Delta s'acaba". La Generalitat de Catalunya s'ha decidit per aquesta opció i està disposada a emprendre totes les obres d'infraestructura que fan falta per a mantenir el transvasament com un projecte viable.

C. F.

es. El departament de conservació elabora censos d'animals, limitacions de caça, s'encarrega de la recuperació de la fauna salvatge i de la reintroducció d'espècies en perill d'extinció. L'àrea d'ús públic gestiona els centres d'informació i d'educació ambiental i les àrees de manteniment i d'administració completen el conjunt organitzatiu del Parc.

La fauna ornitològica és la més característica del Delta, i té una màxima importància internacional. La conservació d'ocells ha obtingut resultats espectaculars, com ara la gavina corsa, que té al

L'estacionalitat de les aigües del Delta ha dut a la diversificació de la fauna.

D. UMBERT

Delta un punt vital per a la supervivència de l'espècie. Aquest és el punt de cria més important de la Mediterrània i acull algunes de les poblacions d'ocells més importants del planeta. Uns 300.000 ocells hi van a hivernar, ànecs i gavines sobretot, i algunes altres només hi crien, ja que passen l'hivern a zones més càlides del nord d'Àfrica.

EL TEMOR DEL TRANSVASAMENT

El transvasament d'aigües del riu Ebre al País Valencià i a l'àrea de Barcelona és un gran perill de deteriorament per al tram final del riu. Els problemes vénen, en primer lloc, de la disminució de cabal. Per Àlvar Arasa, geòleg i tècnic de la Comissió Parlamentària d'Estudi del Pla Hidrològic de les Conques Internes de Catalunya, "el riu ha de mantenir un cabal hidrològic, sanitari i ecològic per a conservar la qualitat de l'aigua i preservar els ecosistemes fluvials. És molt difícil ava-

EL DELTA DE L'EBRE

La ruta navegable

El 1993 està previst que comencin les obres per fer navegable l'últim tram del riu Ebre.

El projecte tindrà 3 fases:
 Riba-roja - Tortosa: 80 km
 Tortosa - Ampostà: 14 km
 Ampostà- desembocadura: 35 km

Característiques tècniques:
 Profunditat: 1,5 m per barques d'un m de calat amb una capacitat de 50 persones.
 Amplària: 40 m

Zona de Parc Natural

luar el cabal necessari per a aquest manteniment, com també és difícil estudiar el cost social i ambiental del transvasament". La disminució del cabal del riu implicaria una major salinització de les aigües, pel desequilibri de forces entre l'aigua dolça del riu i la de la mar.

Aquesta minva del cabal podria degradar el riu com a ecosistema. El plàncton disminuiria i la cadena dels éssers vius en patiria les conseqüències. El deteriorament de la mar pròxima al Delta afectaria la riquesa pesquera de l'Ametlla de Mar, la Ràpita, les Cases, Vinaròs, Benicarló i Peníscola, ja que els nodridors que hi aporta l'Ebre són redistribuïts pels corrents litorals de la Mediterrània Occidental.

El segon problema, i el més greu de tots, és l'efecte que la construcció de nous embassaments portaria. Actualment els embassaments de Flix, Riba-roja i Mequinensa fan augmentar la salinitat per evaporació de l'aigua retinguda i, cosa més important, una retenció del 95 o 96% dels sediments que el riu aporta. Des de la construcció dels embassaments en època franquista, el Delta ha deixat de ser un ecosistema influït pel riu i ara és la mar qui controla la situació. La gestió de tota la conca afecta el tram final del riu i la gent que hi viu. Ara com ara, els pagesos que tenen finques vora mar poden tenir problemes a curt termini, i a l'illa de Buda ja es nota una erosió important.

Només eliminant els embassaments del tram del riu es pot resoldre aquest problema geològic —o bé estudiant sistemes per a transportar els sediments des d'on queden retinguts—.

També s'han de tenir en compte els efectes socials del transvasament, com ara pèrdua de població a les Terres de l'Ebre. El geòleg Alvar Arasa creu que "la gent marxaria darrere l'aigua". El possible abandó de les terres convertiria el Delta en un desert salat en pocs anys. La idea del transvasament des de l'Ebre a les capitals planteja constantment la reclamació d'un reequilibri territorial. "Només té sentit fer transvasaments des de les conques de més renda cap a conques receptores menys riques i poblades. Es tracta, en línies generals, de conduir les persones cap als recursos i no a l'inrevés". Les obres per a fer navegable el riu i la creació de l'Institut de Desenvolupament de les Terres de l'Ebre volen desfer la idea que aquesta siga una zona deprimida que el transvasament acabaria de matar.

Carme Ferré